

İstanbul Barosu'nun "LGBTİ+ Hakları İnsan Haklarıdır" Söylemi Üzerine Bir Değerlendirme

Semih BİTEN

05.07.2026

Geçtiğimiz günlerde İstanbul Barosu yönetimi, Taksim'deki baro binasına "Lgbtı+ Hakları, İnsan Haklarıdır" yazılı bir pankart astı. Aynı zamanda sosyal medya hesaplarından da "Onur Haftası kutlu olsun" ifadesiyle bu pankartın görselini paylaştı. Bunun üzerine Bağımsız Avukatlar (BAK) Grubu, "Lgbtı+, bir sağlık sorunudur. Muhatabı baro değil, sağlık kuruluşlarıdır." içerikli bir karşı açıklama yayımladı.

Bu açıklamanın ardından Bağımsız Avukatlar (BAK) Grubu, sosyal medyada destek açıklamalarının yanında eleştirilere de maruz kaldı. Gruba yöneltilen tepkilerde, "LGBTİ+'lerin yaşam hakkına nasıl karşı çıkarsınız?", "Eşcinsel müvekkillerinizi hastaneye mi yönlendiriyorsunuz?" "Mülteci hakkı savunan bir grubun bu paylaşımı beni sarstı" şeklinde ifadeler öne çıktı.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, lgbt konusu (zaman içinde eklenen harf ve sembollerle ifade edilenleri de kapsayacak şekilde, bu metinde tamamı için kısaca "lgbt" ifadesini kullanacağım), hukuki, tıbbi, sosyolojik, psikolojik ve etik boyutları bulunan, oldukça geniş ve çok katmanlı bir tartışma alanıdır. Bu yazının amacı, konuyu bütün yönleriyle incelemek değil; bazı temel noktalara dikkat çekerek İstanbul Barosu'nun pankartına yönelik itirazın daha doğru anlaşılmasına katkı sunmaktır. BAK Grubu'nun bir üyesi olmakla birlikte, burada dile getirdiğim değerlendirmeler tamamen şahsi görüşlerimdir.

BAK Grubu'na yöneltilen eleştirilerin bir kısmının, yapılan açıklamanın kapsamının ve amacının doğru anlaşılmasından kaynaklandığı kanaatindeyim. Öncelikle belirtmek gerekir ki, BAK Grubu'nun açıklamasından lgbt olarak tanımlanan kişilerin tacize uğramasının, şiddete maruz kalmasının, işkence görmesinin veya öldürülmesinin meşru görüldüğü ya da herhangi bir hak ihlaline uğradıklarında savunulmayı hak etmediklerinin ileri sürüldüğü sonucu çıkarılamaz. Aynı şekilde, açıklama, kendisini lgbt olarak tanımlayan kişilerin yaşam hakkı, eğitim hakkı veya diğer temel insan haklarından mahrum bırakılması gerektiği yönünde bir iddia da içermemektedir. Yaşam hakkı, kanun önünde eşitlik, işkence yasağı, ayrımcılık yasağı ve ifade özgürlüğü gibi haklar temel insan haklarıdır. Bu haklar, insan olmanın doğal sonucu olarak herkes için geçerlidir. Bir kişinin duygu dünyası, kendisini kadın veya erkek dışında bir kavramla tanımlaması, hatta insan dışındaki herhangi bir varlıkla özdeşleştirmesi (kendini bir bitki, hayvan veya eşya olarak tanımlayanlar dahil) bu hakların varlığını ortadan kaldırmaz. Çünkü bu haklar, kişinin kendisini nasıl tanımladığıyla değil, insan olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla tartışma, lgbt olarak tanımlanan kişilerin temel insan haklarından yararlanıp yararlanmaması konusunda değildir. Asıl tartışma, "Lgbti+ hakları" ifadesiyle hangi taleplerin kastedildiği ve bu taleplerin insan hakları kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği noktasında ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede, pankartta yer alan "Lgbti+ hakları, İnsan haklarıdır" ifadesi, kadın ve erkek dışında yeni hukuki kimliklerin tanınması, belirli cinsel yönelimlerin yaygınlaştırılması veya özendirilmesinin önündeki engellerin kaldırılması, eşcinsel evliliklerin bir hak olarak kabul edilmesi ya da cinsel arzu temelli her türlü kimliğin meşru görülmesi gibi taleplerin de "insan hakları" kapsamında olduğu tezini yansıtmaktadır. Ortaya çıkan tepki ise esasen bu teze yöneltilmiş bir itiraz olarak değerlendirilmelidir.

Birçok insan hakları teorisyeni, cinsel tercih veya cinsel haz temelli bir insan hakları anlayışına ilkesel olarak karşı çıkmaktadır. Bu yaklaşıma göre insan hakları, insanın hazları veya arzuları ile değil, insan olması dolayısıyla sahip olduğu onur ve değeri ile ilgilidir. İnsan hakları teorisinde insan onuru, bütün temel hakların ontolojik temelini oluşturan merkezi bir kavramdır. Bu nedenle, cinsel dürtüler veya cinsel arzular üzerinden bir kimlik inşa edilmesinin ve bu kimliğin insan hakkı olarak tanınmasının insan onuruyla bağdaşmadığını savunan görüşün, güçlü hukuki ve felsefi temellere dayandığını kabul etmek gerekir.

Kaldı ki lgbt çevrelerinin söz konusu talepleri, hiçbir temel insan hakları belgesinde evrensel insan hakkı olarak açık biçimde kabul edilmemiştir. Yani bu konuda genel geçer evrensel bir uzlaşım bulunmamaktadır. Dolayısıyla, İstanbul Barosu'nun "Lgbti+ hakları insan haklarıdır" söyleminin evrensel veya yerel herhangi hukuki bir temeli olduğu söylenemez.

İnsan hakları tartışması, meselenin yalnızca hukuki boyutunu oluşturmaktadır. Lgbt konusuna ahlak, din, bilim ve toplum açısından da farklı değerlendirmeler getirilmektedir.

Ahlaki açıdan bakıldığında, bir davranışı desteklemenin veya ona karşı çıkmanın temelinde, o davranışın doğru ya da yanlış olduğu yönündeki değerlendirme yatar. Bir davranışı doğru ya da yanlış yapan şeyin ne olduğu başka bir deyişle bir şeyi ahlaklı veya ahlaksız yapan şeyin ne olduğu sorusu, felsefe tarihinin en temel tartışma konularından biridir.

Bu tartışmalar, ahlak felsefesinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu sorulara verilen farklı cevaplar doğrultusunda çeşitli ahlak kuramları ortaya çıkmıştır.

Her ahlak kuramı, önce doğru ile yanlış belirleyecek temel bir ilke ortaya koyar; ardından davranışları bu ilkeye uygun olup olmadıklarına göre değerlendirir.

Sonuç temelli, fayda temelli, görev temelli ahlak kuramları örnek olarak verilebilir. Örneğin sonuç temelli kuramlara göre bir davranışın ahlaki değeri, doğurduğu sonuçlara göre belirlenir. Fayda temelli kurama göre ise bir davranışın mümkün olan en fazla mutluluğu sağlaması hâlinde doğrudur. Din temelli ahlak kuramları ise genellikle görev veya sorumluluk temeline dayanmaktadır. Bu kuramlara göre doğru ve yanlış, insan iradesinden veya davranışın sonuçlarından bağımsız olarak belirlenir. Doğru olan, yaratıcının emir ve yasaklarına uygun davranmak; yanlış olan ise bunlara aykırı hareket etmektir. Yani emir ve yasaklara uymak insan için bir yönüyle bir görev, bir yönüyle sorumluluktur. Dolayısıyla bir yaratıcıya ve onun vahiy yoluyla insanlara rehberlik ettiğine inanan kişiler bakımından ahlaki ölçüt, yaratıcının iradesidir. Doğru ve yanlış, yaratıcının iradesine göre belirlenmektedir. İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi teistik dinlerin ahlak anlayışı büyük ölçüde bu temele dayanır.

İslam inancı açısından bakıldığında, Kur'an-ı Kerim'de eşcinsel fiiller, ağır biçimde eleştirilen, sapkınlık olarak görülen ve yasaklanan davranışlar arasında yer almaktadır. Bu tür davranışlar yanlış, başka bir deyişle ahlak dışı kabul edilmektedir. Şu yanlış anlaşılmayı da düzeltmek gerekir, sapkınlık olarak görülen şey, doğuştan gelen biyolojik özellikler veya tıbbi durumlar değil (bu durumlar anomali olarak görülür) kişilerin tutum ve fiilleridir. Bu nedenle, kendisini Müslüman olarak tanımlayan kişiler bakımından kadın ve erkek dışında cinsiyet tanımlamalarına veya eşcinsel evliliklere karşı çıkmak, bu tür talepleri sapkınlık olarak nitelendirmek, inanç sistemlerinin doğal bir sonucudur. Bu yaklaşım, tutarlı ve ilkeli bir duruştur; şaşılacak veya kınanacak bir tavır değildir.

Bilimsel açıdan da konu tartışmasız değildir. Kadın ve erkek cinsiyeti dışındaki cinsiyet tanımlamaları ve cinsel yönelimleri, yakın geçmişe kadar hem Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) hem de psikiyatri camiası tarafından psikiyatrik bir rahatsızlık olarak değerlendirilmiştir. Doğuştan gelen çift cinsiyetlilik gibi biyolojik özellikler ise anomali olarak görülmekteydi. Bugün de lgbt eğilimlerini psikiyatrik bir rahatsızlık olduğu görüşünü sürdüren ve söz konusu yönelimleri bir hastalık olarak kabul eden ciddi düzeyde tıp uzmanı, özellikle de psikiyatrist, psikolog bulunmaktadır. Bilim dünyasında bu konuda bir görüş birliği yoktur; bu nedenle lgbt karşıtı görüşleri bilimsiz ilan etmek de mümkün değildir.

Şu hususu da göz ardı etmemek gerekir: Bir toplumun belirli davranışları veya yönelimleri nasıl değerlendireceği, önemli ölçüde o toplumun ahlaki, kültürel ve dini değerleriyle şekillenir. Bir davranışın “bozukluk”, “sapkınlık”, “normal” ya da “kabul edilebilir” olarak nitelendirilmesi, yalnızca bilimsel değil, aynı zamanda toplumsal ve ahlaki bir değerlendirmeyi de içerir.

Tarihsel veriler, bu eğilimlerin geçmişte de var olduğunu göstermektedir. Ancak birçok toplum, bu davranışları kendi ahlaki ve dini değerleri doğrultusunda olumsuz biçimde değerlendirmiş; bunları onaylamamış ve çocuklarının bu yönelim veya davranışları benimsemesini arzu etmemiştir. Dolayısıyla, bu meseleye tarihsel, kültürel ve ahlaki perspektiften yaklaşılması başlı başına meşru bir tutumdur. Bir kişinin veya topluluğun, kendi değer sistemi doğrultusunda bu olgulara karşı çıkması ahlaki bir tutumdur, kınanacak bir tutum değildir.

Konunun bir de toplum sağlığı, çocuğun korunması ve kamu politikaları bakımından değerlendirilmesi gereken bir yönü bulunmaktadır. Dünyanın farklı ülkelerinde, eşcinselliğin ve biyolojik cinsiyet dışındaki kimliklerin özendirilmesinin, özellikle çocuklar ve ergenler üzerinde etkili olduğu; sosyal çevre, medya ve çeşitli ideolojik akımların etkisiyle bazı kişilerin henüz sağlıklı bir irade geliştirmeden cinsiyet değiştirme sürecine yönlendirildiği yönünde ciddi görüş ve tartışmalar mevcuttur. Bu tartışmaların kamuoyunda geniş yankı uyandıran örneklerinden biri, Elon Musk’ın cinsiyet değiştiren çocuğuna ilişkin açıklamalarıdır. Musk, çocuğunun cinsiyet değiştirme sürecinde hormon tedavisi uygulanmasına onay verirken kendisinin yanıltıldığını, çocuğunun kandırıldığını kamuoyuyla paylaşmıştır.

Bunun yanında, cinsiyet değiştirme sürecinden sonra pişmanlık duyduğunu, bu kararı erken yaşta çeşitli etkiler altında verdiğini ifade eden çok sayıda kişi de bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Chloe Cole, 13 yaşındayken ergenlik engelleyici ilaçlar, hormon tedavisi ve çift mastektomi uygulanarak cinsiyet değiştirme sürecine dahil edilmiş; daha

sonra bu süreçten duyduğu pişmanlığı kamuoyuyla paylaşmıştır. Cole, ABD Temsilciler Meclisinde yaptığı konuşmada şu ifadeleri kullanmıştır: *“Ağlarımız aracılığıyla tanıdığım binlerce cinsiyet değiştirmiş kişi gibi benim de çocukluğum mahvoldu. Bunun artık durması gerekiyor. Bunu yalnızca siz durdurabilirsiniz. Yeterince çocuk bu barbarca sahte bilimin kurbanı oldu. Lütfen bu uyarım sonuncusu olsun.”* Benzer şekilde, biyolojik cinsiyet dışında kimliklerin teşvik edilmesi veya özendirilmesinin ardından bazı kişilerin bu kimliklere yöneldiğini ifade eden farklı örnekler de rastlanmaktadır. Bu nedenle, konunun yalnızca temel hak ve özgürlükler ekseninde değil, çocukların korunması, toplum sağlığı ve kamu yararı bakımından da değerlendirilmesi zorunludur.

Ayrıca kimliklerin cinsel arzular üzerinden tanımlanması ve lgbt şemsiyesi altındaki tüm cinsel eğilimlerin meşru kabul edilmesi yaklaşımı, bu tartışmaların pedofili ve zoofili gibi yönelimlerin meşrulaştırılmasına evrilebileceğine dair endişeleri de beraberinde getirmektedir. Bu endişeleri haklı çıkartacak gelişmeler de yaşanmaktadır. Söz konusu potansiyel evrilme, LGBTI+ hakları kavramının iinin nasıl doldurulduğuna dair süregelen endişeleri derinleştirmektedir.

Bu noktaya kadar ortaya konulan hukuki, ahlaki, bilimsel ve toplumsal değerlendirmeler, ifade özgürlüğü ile bunun uzantısı olan örgütlenme ve toplantı-gösteri yürüyüşü hakkının kapsamı bakımından da önem taşımaktadır. Zira tartışmanın önemli bir boyutunu, lgbt gruplarının yukarıda değinilen talepleri savunmak ve yaygınlaştırmak amacıyla bu hakları kullanmaları oluşturmaktadır. Herkesin düşüncelerini açıklama, bunları başkalarıyla paylaşma ve bu amaçla örgütlenme hakkı vardır. Bununla birlikte, temel hak ve özgürlüklerin hiçbiri sınırsız bir kullanım alanına sahip değildir. Nitekim ifade özgürlüğü, şiddete çağrı yapma, suç işlemeye teşvik etme veya toplum sağlığını ciddi biçimde tehdit eden davranışları (örn. sigara kullanımının özendirilmesi, uyuşturucu madde kullanımının teşvik edilmesi veya intihara yönlendiren faaliyetler) teşvik etme hakkını kapsamaz. Hukuk düzeni, genel ahlakın korunması, kamu sağlığı ve kamu yararı gibi meşru amaçlarla bu alanlarda çeşitli sınırlamalar öngörebilmektedir. Bu bakımdan, kendisini lgbt olarak tanımlayan kişiler de herkesle aynı temel hak ve özgürlüklere sahiptir, buna paralel olarak herkeste aynı sınırlamalara tabidir. Herhangi bir kadın veya erkek, benimsediği bir düşünceyi toplum sağlığını veya güvenliğini tehdit eden bir içerikle propaganda konusu yapamaz. Bu amaçla örgüt kuramaz veya gösteri yürüyüşü düzenleyemez. Bu sınırlamaları ifade ve örgütlenme özgürlüğünün ihlali olarak da ileri süremez. Aynı ilkenin LGBT grupları için de geçerli olması, insan hakları bakımından tutarlı bir yaklaşımdır. Bu çerçevede, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacıyla, lgbt yönelimlerinin özendirilmesi ve yaygınlaştırılması ile eşcinsel evliliklerin savunulmasına, bu amaçlarla örgütlenmesine ve gösteri yürüyüşleri düzenlenmesine getirilen sınırlamaların insan haklarına aykırı olmadığını savunmak, çelişkili değil; aksine ilkeli bir tutumdur.

Sonuç olarak, lgbt konusundaki tartışma, çoğu zaman iddia edildiği gibi lgbt olarak tanımlanan kişilerin temel insan haklarından yararlanıp yararlanmaması meselesi

değildir. Asıl tartışma, “Lgbti+ hakları” adı altında ileri sürülen taleplerin (belirli cinsel yönelimlerin yaygınlaştırılması veya özendirilmesine imkân tanınması, kadın ve erkek dışında yeni hukuki kimliklerin tanınması, eşcinsel evliliklerin bir hak olarak kabul edilmesi ya da cinsel arzu temelli her türlü kimliğin meşru görülmesi gibi taleplerin) insan hakları kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu taleplerin insan hakları olarak kabul edilmesi gerektiği tezine karşı çıkmamanın, hukuki, felsefi, ahlaki ve toplum sağlığının korunmasına dayanan güçlü gerekçeleri bulunmaktadır. Dolayısıyla, İstanbul Barosu’nun “lgbti+ hakları insan haklarıdır” şeklindeki söylemini, tartışmasız ve evrensel bir hukuki gerçeğin ifadesi olarak kabul etmek mümkün değildir. Aksine, belirli bir ideolojik tercihi yansıtan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın eleştirilmesi, insan haklarının değil, bu ideolojik tercihin eleştirilmesidir.

Dolayısıyla, bu eleştirilerin lgbt olarak tanımlanan kişilerin insan olmaktan kaynaklanan temel haklarını inkar ettiği şeklinde yorumlanması da isabetli değildir.